

מפעל דף היומי בעיון

סיכום גפ"ת, רא"ש, רמב"ם, רי"ף, ר"ן, טור ב"י, שו"ע מ"א ט"ז ומשנ"ב על הדרף

כולל ומכון ראש פינה:

כולל יום שלם ללימוד כל הש"ס וד' חלקי השו"ע בעיון במשך 17 שנה | כולל יום שלם ללימוד דף היומי בעיון | כולל יום שלם ללימוד אבן העזר בעיון | פרוייקט "אבן ברורה", והוא כעין משנה ברורה על אבן העזר | כולל ערב שלוש שעות ללימוד דף היומי בעיון | כולל ערב שעתיים ליבו הפזן | כולל שישי שבת | רשת שיעורי תורה ללימוד דף היומי במלגה מכובדת למגידי שיעורים | 30 ספרי עזר על שלחן ערוך אבן העזר | ספרי "השינון" על ד' חלקי השו"ע, לדיעת ד' חלקי השו"ע בלימוד עמוד יומי, בהמצת גדולי ישראל מכל העדות וההוגים | מבחנים ארציים לאברכים ובחורים במלגה על דף היומי בעיון | סיכומים יומיים של דף היומי בעיון בעברית, אנגלית, ספרדית וצרפתית | קמחא דפסחא | עזרה וסיוע לנוקדים ואברכים עמלי תורה

יום א' ז' שבט-שבת י"ג שבט תשפ"ג

העלון מוקדש לעילוי נשמת: הרה"צ רבי שמואל מרדכי בן סול שולמית זצ"ל ומרת הדרה בת שמוחה ע"ה ת.ג.צ.ב.ה

מסכת מסכת נזיר וי"ב

שבוע פרשת בשלה

העלון מוקדש לעילוי נשמת: ר' אליהו בן חנה ז"ל ומרת אסתר בת מרים ע"ה ת.ג.צ.ב.ה

דף ו' ע"א-ע"ב

מקצת היום ככולו.

כלל הסוגיא דסתם נזירות היא, דהמשנה אומרת שסתם נזירות שלשים יום, ונחלקו בזה רב מתנא ובר פדא, דלרב מתנא מקור דין זה הוא מלשון הכתוב קדוש יהיה, ויהיה בגימטריא שלשים, ולבר פדא הוא כמנין נזיר ונזרו שבתורה שהוא כ"ט. וכתב הרא"ש דנראה דלרב מתנא המקור לסתם נזירות שלשים יום הוא מהלכה, דגימטריא אינה מ"ג מידות שהתורה נדרשת בהם, ואינה כאן אלא אסמכתא. ולבר פדא לא צריך להגיע לכך, כיון שלשון נזיר הוא נזר, שהכונה לגידול השיער, וממילא נלמד זה ממשמעות הכתוב. וכן כתב הרמב"ם [הלכות נזירות פרק ג' הלכה ב'], פירש זמן פחות משלשים כגון שאמר הריני נזיר יום אחד או עשרה ימים או עשרים יום הרי זה נזיר שלשים יום שאין נזירות פחותה משלשים יום, ודבר זה הלכה מפי הקבלה. והביא שם הכסף משנה מפירוש המשניות לרמב"ם, וכתב רבינו בפירוש המשנה סמכו זה העיקר, ר"ל סתם נזירות ל' יום, למה שנאמר קדוש יהיה, ומנין יהיה ל', לפיכך לא יהיה נזירות פחות משלשים יום, וזה ענין מקובל ואמנם סמך לזה על דרך סימן. והיינו כנ"ל שעיקר דין זה מהלכה הוא.

אמנם מבואר בגמרא דלמעשה אף באופן זה יתכן שיגלחו ביום שלשים לתרווייהו, כי מבואר דלרב מתנא אמרינן מקצת היום ככולו, וממילא ביום השלשים יכול להביא קרבנותיו בבוקר ולגלח, ולבר פדא לא אמרינן בסוף נזירות מקצת היום ככולו, והנפקא מינה ביניהם תהיה אם יטמא ביום השלשים קודם הבאת קרבנותיו, דלרב מתנא יסתור את כל ימי נזירותו, דהוא עדיין בתוך ימי מלאת נזרו, ולבר פדא הוא כבר לאחר מלאת ולא סותר את נזירותו.

ובסוף הסוגיא מסיקה הגמרא דבזה חולקים חכמים ורבי אליעזר אליבא דרב מתנא, דלדעת חכמים אם נטמא ביום השלשים קודם הבאת קרבנותיו סותר הכל, ולרבי אליעזר אף אם עדיין לא הביא קרבנותיו מכל מקום אם נטמא אז אינו סותר רק שבעת הימים שהוא טמא, ואז יביא קרבנותיו ויגלח.

ובנזיר למאה יום שנטמא ביום המאה, איתא בבבביתא שסותר שלשים יום, ולבר פדא שלא אמרינן מקצת היום כולו בנזיר, ואם כן היה צריך לסתור הכל, כאן הוא גזירת הכתוב דביום מלאת סותר רק שלשים יום. ולרב מתנא דסבירא ליה דלכולי עלמא אמרינן מקצת היום ככולו צריך לאוקמי כאן באומר מאה שלימים, אמנם זהו דוחק. וכתבו בתוספות דיש לומר דלרב מתנא גזירת הכתוב הוא דביום מלאת סותר שלשים אף שמקצת היום ככולו, ואף שראינו לעיל דביום שלשים סותר לרבי אליעזר רק שבעה, היינו דגזירת הכתוב היא במפרש נזירותו ולא בסתם נזיר, ובאמת אם ינדור שלשים יום ויטמא ביום מלאת יסתור אף לרבי אליעזר שלשים יום.

דף ז' ע"א

הכי קאמר אריכא לי הדא מילתא כמכאן ועד סוף העולם. וצריך להבין, מהיכי תיתי לפרש כך, ולפטרו מן הנזירות, ולהתיר לו לגלח לאחר שלשים יום, ולכאורה מכלל ספק לא

ולכאורה יש נפקא מינה גדולה בין רב מתנא לבר פדא, דלרב מתנא הנזירות היא שלשים יום ולבר פדא היא פחות יום אחד, אך מבואר בגמרא דלמעשה אין נפקא מינה למעשה ביניהם, דלכולי עלמא אינו מגלח עד יום השלשים ואחד, אך לבר פדא הוא גזירה אטו אם מפרש ואומר שלשים יום דאז הם שלימים, ורב מתנא הוא מעיקר הדין. וכתב הרא"ש דיתכן שיש נפקא מינה יותר גדולה ביניהם, דלבר פדא אם יאמר הרי עלי נזירות כ"ט יום, דכאן לא שייך לגזור אטו שלימים, ויגלח לכתחילה ביום השלשים, ולרב מתנא יגלח לכתחילה ביום השלשים ואחד.

כולל ומכון ראש פינה:

יצא. והתוספות כתבו דמשמע טפי דמתכוין דאריכא ליה הדא מילתא, דאם נתכוין לנזירות ארוכה היה לו לפרש שיעור ההליכה של העולם שהוא מהלך ת"ק שנים, ולכן כאן אזלינן לקולא. והרא"ש כתב דהוא מטעם שספק נזירות להקל.

ומהלך הסוגיא לפי המפרשים, שאם נקט דבר שיש לו קצבה, בין עד מקום פלוני בין עד סוף העולם, הואיל ולא הזכיר קצבת הדבר הרי כוונתו שקשה לו דבר זה וקיבל נזירות אחת. ואם פירש זמן, אפילו אלף שנים, הרי זו נזירות אחת ארוכה. ואם החזיק בדרך אמרינן שנתכוין למספר הימים שיהיה בדרך, או במקום שמונים פרסאות למספר הפרסאות של הדרך, ואם אמר הרי נזיר כעפר הארץ וכו', כיון שהדבר לא ניתן לספירה או מדידה אמרינן שנתכוין לנזירות רצופות שכל אחת שלשים יום, הואיל והזכיר דברים הנפרדים זה מזה כשערות וכחול, מה שאין כן בימים שהם דבר אחד, ואם אמר כל ימי חיי הרי זה נזיר עולם כאבשלום. ולדעת רבא הכל תלוי במה שאמר בתחילה הריני נזיר אחת וכו', וממילא אין להסתפק בנזירות ארוכה יותר, אמנם אם לא אמר כנ"ל יש להסתפק באופנים אחרים כמפורש בגמרא. ועייין עוד לקמן ח' ע"א.

וברמב"ם [הלכות נזירות פרק ג' הלכה א'] כתב, סתם נזירות שלשים יום, כיצד מי שאמר הריני נזיר אין פחות משלשים יום, ואפילו אמר הריני נזיר נזירות גדולה עד מאד הרבה הרי זה נזיר שלשים יום, שהרי לא פירש זמן. הרי שלא הזכיר לשון אחת, מיהו גם הלשון שכתב הרמב"ם משמעה לשון יחיד, ויש לומר שלכן אין להסתפק ביותר זמן.

ולענין הרי נזיר כשערות ראשי וכו' כתב הרמב"ם [הלכות נזירות פרק ג' הלכה י"ח] האומר הריני נזיר כשער ראשי, או כעפר הארץ, או כחול הים, הרי זה כמי שאמר הרי נזירות עלי כמנין שער ראשי או כמנין עפר הארץ או כמנין חול הים, לפיכך יגלח כל שלשים יום ויתחיל למנות נזירות שניה שלשים יום ויגלח וכן עד שימות, ובכל תגלחת ותגלחת אינו שותה יין ולא מיטמא למתים ואם שותה או נטמא אפילו ביום התגלחת הרי זה לוקה.

הריני נזיר ויום אחד הריני נזיר ושעה אחת הריני נזיר אחת ומחצה ה"ז נזיר שתיים.

רמב"ם [הלכות נזירות פרק ג' הלכה ח'], האומר הריני נזיר אחת ומחצה הרי זה נזיר שתי נזירות, אמר הריני נזיר ויום אחד, או שאמר הריני נזיר ושעה אחת הרי זה נזיר שתי נזירות.

דף ח' ע"א

הריני נזיר כשער ראשי וכעפר הארץ וכחול הים הרי זה נזיר עולם ומגלח אחת לשלשים יום רבי אומר אין זה מגלח אחת לשלשים יום ואיזהו מגלח אחת לשלשים האומר הרי עלי נזירות כשער ראשי וכעפר הארץ וכחול הים.

ומה שאמר ברישא הרי זה נזיר עולם אין הכונה כאבשלום, אלא לאפוקי שאינה נזירות אחת ארוכה עד סוף העולם, אלא הרי אלו נזירות נפרדות כל שלשים יום עד סוף חייו. אמנם דעת הריב"ן דהואיל והוא יותר מימי חייו זה נזיר עולם. ודעת רבי דהואיל והזכיר בדבריו נזיר בלשון יחיד, הרי זו נזירות אחת, ומתי הוי נזירות נפרדות, כשאמר בהדיא הרי עלי נזירות כשער ראשי וכו'. אמנם הרא"ש כתב דאיכא לאיסתפוקי אליבא דרבי באופן שאמר נזיר בלשון יחיד כנ"ל, אם יש לו דין נזיר עולם דאבשלום או דין נזיר לעולם, אך מסיק דאין נ"ל ספק, כיון דנזיר אחת כמנין שערות קבל עלויה חד נזיר הוה כאומר מאה שנה.

ונסתפק הרא"ש, באופן הנ"ל דהוה נזירות נפרדות כל שלשים יום, אם ירצה לעמוד בנזירותו בלא הבאת קרבן זמן גדול ורק שלא יעבור בבל תאחר על קרבנות שנתחייב, אם הרשות בידו, מידי דהוה בנזיר שהשלים ימי נזירותו שיכול להשהות קרבנותיו ובלבד שלא יעבור בבל תאחר. או דלמא כיון שקבל עליו נזירות כל ימיו חייב הוא להשלים נזירות זו מיד ולהתחיל אחרת, והדעת נוטה כך, כיון שכל ימיו הוא מחייב נזירות אין לו לאחר מלהשלים כל מה שיוכל. אמנם כתב הקרן אורה דספקו של הרא"ש הוא דוקא לשיטתו בריש נדרים [ג' ע"ב] דנזיר אינו עובר בבל תאחר קרבנותיו אלא לאחר שלשה רגלים, ומשום הכי מספקא ליה בנזיר עולם, אבל לשיטת התוספות שם [ד"ה בל] דעובר מיד בבל תאחר אין כאן ספק.

וברמב"ם [הלכות נזירות פרק ג' הלכה י"ח] פסק כתנא קמא, וז"ל, האומר הריני נזיר כשער ראשי, או כעפר הארץ, או כחול הים, הרי זה כמי שאמר הרי נזירות עלי כמנין שער ראשי או כמנין עפר הארץ או כמנין חול הים, לפיכך יגלח כל שלשים יום ויתחיל למנות נזירות שניה שלשים יום ויגלח וכן עד שימות, ובכל תגלחת ותגלחת אינו שותה יין ולא מיטמא למתים ואם שותה או נטמא אפילו ביום התגלחת הרי זה לוקה.

הריני נזיר מלא הבית או מלא הקופה בודקין אותו אם אמר אחת גדולה נזירתי נזיר ל' יום ואם אמר סתם נזירתי רואין את הקופה כאילו היא מלאה חרדל ונזיר כל ימיו.

ובגמרא פריך אמאי רואים את הקופה כמלאה חרדל, נחזי לה כמלאה קישואים, ובתוספות ביארו שהוא הדין דאיכא לאיסתפוקי במלאה בצק ותהיה נזירות אחת, ומה דפרכינן הכי לקולא הוא מפני שספק נזירות להקל, אמנם צריך שתהיה סברא לומר שהכונה בלשונו לאפשרות האחרת, דאם אין סברא כזו בודאי לא מסתפקים בזה. ומבואר עוד בגמרא, דיש חילוק אם כבר חלה עליו נזירות, דאז מספיקא אינך יכול להקל עליו, כי ספק אם פסקה ממנו הנזירות או לא, לבין אם חלה עליו נזירות, שאז אמרינן דספק נזירות להקל, נפקא מינה לכאן שאם מספקא לן בין קופה של קישואים לקופה של חרדל, הרי הקישואים הרי הם ודאי, ולאחר שיגמור למנות הנזירות כמנין הקישואים הרי הוא בספק אם צריך להמשיך

דף ח' ע"ב

תנו רבנן הריני נזיר כל ימי חיי הריני נזיר עולם הרי זה נזיר עולם אפילו מאה שנה אפילו אלף שנים אין זה נזיר עולם אלא נזיר לעולם.

וכן להלכה כתב הרמב"ם [הלכות נזירות פרק ג הלכה י"א] מי שאמר הריני נזיר לעולם או הריני נזיר כל ימי חיי הרי זה נזיר לעולם, ואם אמר הריני נזיר אלף שנה הרי זה נזיר לזמן קצוב, ואף על פי שאי אפשר שיחיה האדם אלף שנה.

פרק שני

דף ט' ע"א

הריני נזיר מן הגרוגרות ומן הדבילה בית שמאי אומרים נזיר ובית הלל אומרים אינו נזיר אמר רבי יהודה אף כשאמרו בית שמאי אומרים לא אמרו אלא באומר הרי הן עלי קרבן.

מסקנת הגמרא דסברת בית שמאי דאין אדם מוציא דבריו בטלה, וכיון שכך בודאי נתכוין להיות נזיר גמור, רק אחר כך חזר בו, ולכן הרי הוא נזיר. וביאר יותר בספר עצי עדן, דזה תליא באם יש שאלה להקדש, דלבית שמאי שאין שאלה להקדש, לכן אמרינן שרצה לחזור בו הואיל ואין לו דרך אחרת להפטר מן הנזירות, אבל בית הלל דסבירא להו דיש שאלה להקדש מה לו לחזור בו, יכול הוא להשאל על נזירותו. ובית הלל סבירא להו כרבי יוסי דאף בגמר דבריו אדם נתפס, או כרבי שמעון שסובר דאין זו צורת נדר נזירות. ולדעת רבי יהודה במשנתנו אף לבית שמאי לא הוי נזיר, אלא הוי רק נדר מן הגרוגרות, דמה שאמר לשון נזיר היינו מופרש, הוא לשון נדר.

והרמב"ם [הלכות נזירות פרק א' הלכה י'] כתב, אבל האומר הריני נזיר מן הגרוגרות או מן הדבילה וכיוצא בהן הרי זה אסור בהן ואינו נזיר. וזה כדעת רבי נתן [בע"ב] דלבית הלל נדור ואינו נזיר, והראב"ד השיג עליו שם, וכתב, א"א, זה אינו מחוור, דסתם מתניתין דלא כרבי נתן דקאמר לבית הלל נדור ואינו נזיר. משמע דלראב"ד להלכה אליבא דבית הלל דאינו לא נדור ולא נזיר.

דף י' ע"א

אמר אמרה פרה זו הריני נזירה אם עומדת אני אומר הדלת הזה הריני נזירה אם נפתח אני בש"א נזיר ובית הלל אומרים אינו נזיר אמר רבי יהודה אף כשאמרו בית שמאי אומרים לא אומרים אלא באומר הרי פרה זו עלי קרבן אם עומדת היא.

בירושלמי מבאר משנה זו באדם שאמר שאמרה פרה וכו', ודעת בית שמאי שהואיל ובודאי אין פרה או דלת מדברים, כונתו של האומר באמת לקבל נזירות על עצמו, ולדעת בית שמאי הרי זו קבלת נזירות וחלה עליו נזירות. ולפי ביאור זה

ולמנות נזירות כמנין החרדל, ולגבי זה הוי ספק נזירות להקל.

ולהלכה כתב הרמב"ם [הלכות נזירות פרק ג' הלכה י"ז] האומר הריני נזיר מלא הבית או מלא הקופה, בודקין אותן, אם אמר לא היה בדעתי שאהיה נזיר כל ימי ולא נתכוונתי אלא להאריך זמן הנזירות זמן מרובה הרי זה נזיר שלשים יום בלבד, ואם אמר סתם נדרתי רואים את הקופה כאילו היא מלאה חרדל ויהיה נזיר כל ימיו, ויש לו לגלח משנים עשר חדש לשנים עשר חדש ויביא קרבנותיו כשאר נזירי עולם. ולכאורה הוא תימה, דהרמב"ם פסק בפ"ב דהלכה דספק נזירות להקל, כרבי יהודה, והכיצד פסק כאן לחומרא דלא כדעתו.

והקשה בקרן אורה דיש לדקדק מאי שנא דתנן הכא בודקין אותו מה היה כוונתו, יותר משאר לישני דמתניתין דמשמע דאין צריכים בדיקה כלל. וכתב די"ל דהכא דאמר מלא הבית ולא הזכיר דברים פרטים כמו ברישא דמתניתין כשער ראשי, שפיר משמעות לשונו גם לחדא נזירות לבד ואריכא ליה כמלא הבית, משום הכי צריך בדיקה, אבל רישא כשער ראשי לשונו משמע יותר לנזירות הרבה ואין צריך בדיקה. אמנם הביא מהתוספתא [פ"א ה"ד] דשם איתא גבי הא דאמר רבי יהודה הריני כהלקטי קיץ דנוהג כל כך נזירות עד שיאמר לא לכך נתכוונתי, משמע דאפילו הזכיר דברים פרטים ג"כ הולכין אחר כוונתו ויכול הוא לומר לא לכך נתכוונתי.

הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני אומדין כמה ימים מכאן עד מקום פלוני אם פחות מל' יום נזיר ל' יום ואם לאו נזיר כמנין הימים.

וכן להלכה כתב הרמב"ם [הלכות נזירות פרק ג' הלכה ה'], האומר הריני נזיר מכאן עד מקום פלוני, אם לא החזיק בדרך הרי זה נזיר שלשים יום בלבד, שלא נתכוון זה אלא לנזירות גדולה והרי לא פירש זמן, ואם החזיק בדרך אם היה מהלך פחות משלשים יום הרי זה נזיר שלשים יום, ואם היה יותר משלשים יום הרי זה נזיר נזירות אחת כמנין הימים. ומה שחילק בין החזיק בדרך ללא החזיק בדרך, הוא לפי הגמרא לעיל [ז' ע"א].

הריני נזיר כמנין ימות החמה מונה נזירות כמנין ימות החמה אמר רבי יהודה מעשה היה כיון שהשלים מת.

והרמב"ם [הלכות נזירות פרק ג' הלכה ז'] כתב להלכה, האומר הריני נזיר כמנין ימות השנה, מונה נזירותיו כמנין ימות השנה, אם פירש שנות החמה מונה שלש מאות וששים וחמש נזירות כל אחד מהן שלשים יום, ואם פירש שנת לבנה מונה שלש מאות ארבע וחמשים נזירות, ואם סתם מונה שלש מאות וארבע וחמשים נזירות שהרי בארנו שכל הנדרים הולכין אחר לשון בני אדם, ורוב שני החמה שלש מאות וחמשה וששים יום מונין לה, ורוב שני הלבנה שלש מאות וארבע וחמשים יום מונין לה, ואין קורין כל העם שנה סתם אלא לשנת הלבנה.

משנה זו היא המשך למשנה הקודמת, דבשניהם הסברא היא שאין אדם מוציא דבריו לבטלה ובודאי התכוין לקבל נזירות ואינו סיפור דברים בעלמא, ובשניהם חולק רבי יהודה על סברא זו.

דף י"א ע"א

מזגו לו את הכוס ואמר הריני נזיר ממנו ה"ז נזיר מעשה באשה אחת שהיתה שיכורה ומזגו לה את הכוס ואמרה הריני נזירה ממנו אמרו חכמים לא נתכוונה זו אלא לומר הרי הוא עלי קרבן.

וכן הוא להלכה ברמב"ם [הלכות נזירות פרק א' הלכה י"א] מזגו לו כוס של יין ונתנו לו לשתות ואמר הריני נזיר ממנו הרי זה נזיר גמור, ואם היה מר נפש או כעוס או מתאבל והיו מבקשין ממנו שישתה כדי לשכח עמלו ואמר הרי זה נזיר ממנו הרי זה אסור באותו הכוס בלבד ואינו נזיר, שלא נתכוון זה אלא שלא ישתה כוס זה. [הלכה י"ב] וכן שכור שנתנו לו כוס כדי לרוותו ואמר הרי זה נזיר ממנו הרי זה אסור באותו הכוס בלבד ואינו חייב בנזירות, שלא נתכוון זה אלא שלא ישכרו אותו יותר מדאי, ואם הגיע לשכרותו של לוט אין דבריו כלום ואינו חייב על כל עבירה שיעשה שמשגהיע לשכרותו של לוט אינו בן חיוב.

הריני נזיר על מנת שאהא שותה יין ומיטמא למתים הרי זה נזיר ואסור בכולן יודע אני שיש נזירות אבל איני יודע שהנזיר אסור ביין הרי זה אסור ורבי שמעון מתייר.

וברמב"ם [הלכות נזירות פרק א' הלכה י"ג] אומר הריני נזיר על מנת שאהיה שותה יין או מטמא למתים או מגלח שערי הרי זה נזיר ואסור בכולם, מפני שהתנה על מה שכתוב בתורה וכל מתנה על הכתוב בתורה תנאו בטל.

יודע אני שהנזיר אסור ביין אבל סבור הייתי שחכמים מתיירין לי מפני שאין אני יכול לחיות אלא ביין או מפני שאני קובר את המתים הרי זה מותר ורבי שמעון אוסר.

וברמב"ם [שם הלכה י"ד] נדר בנזיר ואמר לא הייתי יודע שהנזיר אסור ביין או בטומאה או בתגלחת ואילו הייתי יודע כן לא הייתי נודר הרי זה נזיר וחייב בכולם, שהרי הוא היה יודע שאסור עצמו באחד משלשת מינין וכבר בארנו שאפילו לא נדר אלא מאחד מהם אסור בכולן.

והראב"ד כתב על זה, א"א אומר אני שאם בא לפני חכם ואמר לו כך דרך שאלה שהחכם מתיר לו, שאין פתח לנדרו גדול מזה, אבל כשאמרו אסור לא אמרו אלא כשהוא סבור להתיר לעצמו מזה הדרך וכן עיקר. ע"כ. דהיינו שמה שאמרו אסור בכולן היינו שאינו כנדר על תנאי, שאם לא חל התנאי לא חל הנדר, אלא בעי היתר חכם, אבל החכם ודאי יתיר לו שהרי הוא אומר דאדעתא דהכי לא נדר.

ועוד שם כתב הרמב"ם [הלכה ט"ו] אמר יודע הייתי שהנזיר אסור בכל אלו אבל היה בדעתו שמותר לי לשתות אני היין

מפני שאיני יכול לחיות בלא יין, או מפני שאני קובר את המתים הרי זה אינו נזיר, מפני שאלו בכלל נדרי שגגות שאינם צריכין שאלה לחכם כמו שבארנו. והעיר על זה הראב"ד דבגמרא אמרו שהן נדרי אונסין וכן עיקר.

דף י"א ע"ב

רישא כגון נזיר מחדא לרבנן דאמרי דאפילו לא נזר אלא מאחת מהן הוי נזיר ואסור לרבי שמעון דאמר עד שיזיר מכולם מותר סיפא דנדר מכולהו ואיתשיל מחדא לרבנן דאמרי אפילו לא נזר אלא מאחת מהן הוי נזיר כי מתשיל מחדא מינייהו אישתרי לרבי שמעון דאמר עד שיזיר מכולם כי מתשיל נמי מההוא עד דמתשיל מכולהו.

ולכאורה שייך ענין זה להלכה שנדר שהותר מקצתו הותר כולו, ולפי זה רבי שמעון פליג על יסוד זה, אך כתב הרא"ש דכאן הוא דין מיוחד, וכאן אף מאן דאמר בטל כולו יודה כאן, דסוף נזיר כתחילת נזיר, מה תחילת נזיר לרבנן קיבל דבר אחד קיבל כל הנזירות, אף כאן ביטל דבר אחד בטלה כל הנזירות, וכן לרבי שמעון להיפך.

אמנם צריך להבין מהיכא קא יליף להאי כללא, שבכל מקום אמרינן בכהאי גוונא שיש היקש זה לזה, וכאן מה תאמר, הלא הגמרא הביאה זה כדבר פשוט ולא הביאה על זה דרשות. ובאמת הוא ענין של סברא, דאם אמרינן שנזירות היא יחידה אחת ומקשה אחת, ממילא ביטול אחד מדיני הנזירות הוי בכלל נדר שבטל מקצתו בטל כולו, אבל אם נאמר שצריך לקבל את כל פרטי הנזירות, נמצא שנדר זה אינו יחידה אחת ומקשה אחת, אלא כל פרט הוא בפני עצמו ממילא לא שייך בכלל לומר דהוי נדר שבטל מקצתו, דלענין זה הוי כארבעה נדרים.

הריני נזיר ועלי לגלח נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ועלי לגלח נזיר אם היו פקחים מגלחין זה את זה ואם לאו מגלחין נזירים אחרים.

וכן כתב הרמב"ם [הלכות נזירות פרק ח' הלכה י"ט] האומר הריני נזיר ועלי לגלח נזיר ושמע חבירו ואמר ואני, הרי חבירו נזיר ואינו חייב לגלח נזיר אחר, שהרי לא התפס עצמו אלא בנזירות, ואם אמר ואני ועלי לגלח נזיר הרי זה חייב, ואם היו פקחין מביא כל אחד מהן קרבנות על ידי חבירו ואם לא עשו כן חייבים לגלח נזירות אחרים.

דף י"ב ע"א

צא וקדש לי אשה סתם אסור בכל הנשים שבעולם חזקה שליה עושה שליחותו וכיון דלא פריש ליה הא לא ידע הי ניהו קדיש ליה.

ופשוט שכל הנשים שבעולם קאי על בנות ישראל הפנויות, ולא על גירות שאין לה קרובים. ומבואר בגמרא שיש נשים המותרות לו, כדאמר רבא ומודה רבי יוחנן באשה שאין לה

לא בת ולא בת ולא בת בן ולא אם ולא אם ולא אחות ואף על פי שהיתה לה אחות ונתגרשה לאחר מכאן דההיא שריא מאי טעמא דבההיא שעתא דקא"ל הוה נסיבן לגברי כי משוי שליח במילתא דקיימא קמיה במילתא דלא קיימא קמיה לא משוי שליח.

ובשולחן ערוך [אבן העזר סימן ל"ה סעיף י"א] האומר לשלוחו צא וקדש לי אשה, ומת השליח, ואינו יודע אם קידש לו אשה או לא קידש, הרי זה בחזקת שקידש, שחזקה שליח עושה שליחותו. והואיל ואין יודע איזו אשה קידש לו, הרי זה אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עמה, כגון אשה שיש לה בת או אם או אחות וכיוצא בהן, שאם תאמר ישא זו, שמא אמה קידש לו שלוחו או אחותה או בתה. ומותר באשה שאין לה קרובות כגון אלו. היתה לה קרובה כגון אם: או אחות וכיוצא בהן, והיתה הקרובה אשת איש בשעה שעשה שליח, אף על פי שנתגרשה קודם שימות השליח, ה"ז מותר בה, ואין אומרים שמא קידש השליח את קרובתה אחר שנתגרשה, מפני שלא היתה ראויה בשעה שעשה השליח, ואין אדם עושה שליח לקדש לו אלא אשה שיכול הוא לקדשה בשעת השליחות. הגה: וכן אם באו הקרובות ואמרו: לא נתקדשנו, ועמדו ונשא, מותר באשה זו, דהא ודאי לא נתקדשו הקרובות (ה"ר"ן פ' המקבל ריב"ש סימן פ"ב). י"א דהוא הדין אם צוה לקדש אשה פלונית, ומת השליח, נאסר מיד בקרובותיה מטעם חזקה שליח עושה שליחותו (תוספות פרק המקבל). ויש חולקין בזה.

ובערוך השולחן בסימן זה ביאר את עיקרי הדינים וטעמם, והרחיב וביאר את פרטי הדינים על פי השו"ע ונושאי כליו, ונביא מדבריו כדי שיהיה דין זה מובן וברור.

אמרו חז"ל דהאומר לשלוחו צא וקדש לי אשה סתם שלא א"ל אשה פלונית ומת השליח ואינו יודע אם קידש לו אשה אם לאו הרי זה בחזקת שקידש שחזקה שליח עושה שליחותו והואיל ואין יודע איזו אשה קידש לו ה"ז אסור בכל אשה שיש לה קרובות שהן ערוה עמה, והן שש עריות אחותה ובתה ובתה בנה ואמה ואם אמה ובפרטן שבעה עריות, דאחותה לשתים יחשב, מן האב ומן האם, דאינו יכול לישא אשה זו שיש לה עריות כאלו דשמא שלוחו קידש לו אחותה או בתה או אמה. אבל אשה שאין לה קרובות כאלו מותר לישא אותה, ולשניות לא חששו מפני שאיסורן הוא מדרבנן, ולכן אם רוצה לקדש אשה שיש לה קרובות כאלו אין לו תקנה אא"כ יבואו אלו הקרובות ויאמרו שלא נתקדשנו לשלוחו של זה. וי"א שאמירתן אינו מועיל להתירה ורק אם עמדו ונשא לאנשים דאז נתברר שהן פנויות ומותר בה. וטעם מחלוקתם יבואר בהמשך.

עוד אמרו חז"ל דאפילו אשה שיש לה קרובות כאלו אם אלו הקרובות היו נשואות בשעה שעשהו לשליח אף אם אח"כ קודם מיתת השליח נתאלמנו או נתגרשו באופן שהיה לו עדיין פנאי לקדשן מ"מ מותר באשה זו ולא חיישינן שקידש

השליח אחת מקרובותיה, ואמרו בטעמא דמילתא דכיון דבההיא שעתה שעשהו לשליח היו נשואות, כי משוי שליח במילתא דקיימא קמיה במילתא דלא קיימא קמיה לא משוי שליח. ויש גירסא בגמרא לא מצי משוי שליח, דהיינו שאינו מחמת שאין דעתו עליהן, אלא באמת אף אם יעשה שליח על זה בהדיא לא יועיל, דאין שליחות חלה בכהאי גוונא, ולכן כתבו רבותינו הראשונים דכל מידי דלא מצי עביד אינש לא מצי עביד שליח ואינו יכול לעשות שליח שיקדש אשה זו לאחר שתתגרש כיון שאין ביכולתו עתה לקדשה אינו יכול לעשות עתה שליח לזה, ואם יקדשה השליח בעדו אינו כלום דהשליחות לא תפסה, וצריך לעשות השליח כשתתאלמן או תתגרש כשיהיה בעצמו ביכולת לקדשה. ויש אומרים דוודאי מן הדין מצי עביד, אלא שאין דרך האדם לעשות שליח במילתא דלא מצי עביד השתא ולא חיישינן לזה, אבל אם עשהו שליח לזה שליחותו קיימת.

ובטעם איסור זה שאסרוהו רז"ל בכל הנשים, יש מרבותינו דס"ל שאין זה אלא קנסא על אשר צוהו לקדש לו אשה סתם ולא פרט לו אשה פלונית, דלא היה לו להכניס עצמו בספק איסור ובחשש תקלה, דמדינא אין כאן איסור דאין כאן חזקה גמורה דשליח עושה שליחותו, שהרי אינו תלוי בו ושמא לא תתרצה אשה להתקדש לו בעד משלחו, ועוד דאיך נאסור עליו כל הנשים דהרי יש לנו לילך אחר הרוב ורוב נשים שבעולם אינן מקרובי האשה שנתקדשה להשליח. ואין לומר בזה כל קבוע כמחצה על מחצה דמי, דמן התורה אין דין קבוע אלא כשהאיסור ניכר לעצמו וההיתר לעצמו, כמו תשע חנויות שנתבאר ביו"ד סי' ק"י, ותדע לך שכן הוא שזהו רק קנסא בעלמא, דאם תלא כן כל הקטנות שאביהם במרחקים יאסרו לעולם, דניחוש שמא קיבל אביהן בעדן קדושין ע"י השליח. אלא וודאי שאין זה אלא קנסא ולדידיה קנסו ולאחריני לא קנסו [תוס']:

אבל יש מרבותינו דס"ל דדין גמור הוא, דכל הקטנות אפילו מת אביהן מותרות לפי שהן בחזקת פנויות ואין חזקת שליח עושה שליחותו מוציאן מחזקתן, ועוד חזקה על האב כשמקדש בתו להודיע לה ולאנשים הרבה ולא ישתוק שתהיה מקולקלת. אבל האיש הזה כשבא לקדש פנויה ואנו חוששין שמא קידש השליח אחת מקרובותיה, אף על גב שלכל אחת מהקרובות יש חזקת פנויה לא מהני חזקתן לזו שרוצית להתקדש, שהרי אין הקרובות לפנינו שנאמר שתועיל חזקתן [דהיינו שדנים על האשה שלפנינו ולא על הקרובות, ולכן לא אמרינן חזקה עליהן], ובאמת אם באו הקרובות ואמרו לא נתקדשנו וודאי דהן מותרות מפני חזקת פנויה להתקדש לאחרים ומתוך שנאמנות על עצמן נאמנות גם לזו [ר"ן פ"ו דגיטין בשם הרמב"ן], וחזקה דשליח עושה שליחותו חזקה גמורה היא דרוב נשים רוצות להתקדש ויותר ממה שהאיש רוצה לישא אשה רוצה להנשא, וגם דין קבוע גמור י"ל על זה דהאיסור ניכר לעצמו, והיינו נשואות ידועות, וההיתר לעצמו היינו כל פנויות על עצמן מפני חזקת פנויות, ואנו מסתפקים על קרובות של זו אם הן מהפנויות או מהנשואות.

זו מועיל לאחרת, ואם כן יש לאוסרם על כל פנים מדרבנן, אבל מאן דס"ל קנסא לא ס"ל סברא זו, וא"כ מותרות אם מפני טעם חזקה ואם מפני שלא שייך בזה חזקה עושה שליחותו, וקנס לא שייך בזה שהרי פירט לו את האשה. ושפיר קאמר רבינו הרמ"א. אמנם סיים ערוך השלחן, ומ"מ למעשה יש להחמיר לכל הדיעות עד שיבורר הדבר.

דף י"ב ע"ב

הרי עלי לגלח חצי נזיר ושמע חבירו ואמר ואני עלי לגלח חצי נזיר זה מגלח נזיר שלם וזה מגלח נזיר שלם דברי רבי מאיר וחכמים אומרים זה מגלח חצי נזיר וזה מגלח חצי נזיר:

ולהלכה כתב הרמב"ם [הלכות נזירות פרק ח' הלכה כ'] האומר הרי עלי לגלח חצי נזיר ושמע חבירו ואמר ואני ועלי לגלח חצי נזיר, זה מביא חצי קרבנותיו של זה וזה מביא חצי קרבנותיו של זה, וכל אחד מהן משלים קרבנותיו אם היו פקחין, ואם לאו זה מביא חצי קרבנות מאיזה נזיר שירצה וזה מביא קרבנות מאיזה נזיר שירצה.

אמר רבא הכל מודים כל היכא דאמר חצי קרבנות נזיר עלי חצי קרבן מיייתי קרבנות חצי נזיר עלי כוליה קרבן בעי איתויי מאי טעמא דהא לא אשכחן נזירות לפלגא וכי פליגי בלישנא דמתניתין פליגי ר"מ סבר כיון דאמר הרי עלי איחייב אכוליה קרבן נזירות וכי קאמר חצי נזירות לאו כל כמיניה ורבנן סברי נדר ופתח עמו הוא.

ופסק הרמב"ם [הלכות נזירות פרק ח' הלכה י"ח] האומר הרי עלי לגלח נזיר חייב להביא קרבנות תגלחת טהרה ומקריבן על יד איזה נזיר שירצה, אמר הרי עלי חצי קרבנות נזיר, או אם אמר הרי עלי לגלח חצי נזיר הרי זה מביא חצי הקרבנות לאיזה נזיר שירצה, ואותו נזיר משלים קרבנותיו משלו, אבל אם אמר הרי עלי קרבנות חצי נזיר הרי זה מביא קרבנות נזיר שלם שאין לנו חצי נזירות.

והראב"ד כתב, דלשון הגמרא שאם אמר קרבנות חצי נזיר עלי מביא קרבנות נזיר שלם שאין לנו חצי נזיר, אבל כשאמר הרי עלי לגלח חצי נזיר או הרי עלי קרבנות חצי נזיר הנזיר נזיר שלם, אבל הוא לא חייב עצמו אלא בחצי קרבנותיו, שהחצי שאמר לחייב עצמו אמר שבו פתח תחלה. אבל כשאמר תחלה קרבנות, כל קרבנות קאמר, וכשאמר חצי נזיר לא כלום קאמר, שאין לנו חצי נזיר ואין קרבנות לחצי נזיר. אמנם סיים הראב"ד אפשר לבעל הגמרא שכן כיון.

ויש נ"מ לדינא בין שני דיעות אלו, דלטעמא דדינא מותרת כשהקרובות אומרות שלא נתקדשו, ולטעמא דקנסא אינו מועיל, דהרי מדינא גם בלא אמירתן מותרת, ומה יוסיף אמירתן, ולכן לא מהני אלא אם כן עמדו ונתקדשו, דאיסורא לא עבדי, ואז בהכרח אי אפשר לנו לאוסרה לזו עליו. וזה טעם המחלוקת שהבאנו לעיל אם אמירתן מועילה או שצריכים שגם יתקדשו.

ועוד נ"מ דאם לא השגיח המשלח וקידש אשה, דלטעמא דקנסא הויין קדושין גמורים כיון דמדינא מותרת היא, ולטעמא דדינא הויין ספק קדושין דשמא קידש אחותה או ערוה אחרת ואין קדושיו תופסין בה, ועד שיתברר בבירור גמור שכל קרובותיה הן פנויות ואז הקדושין קדושין גמורים.

וכתב רבינו הרמ"א [שהבאנו לעיל] ד"א דה"ה אם צוה לקדש אשה פלונית ומת השליח נאסר מיד בקרובותיה מטעם חזקה שליח עושה שליחותו, ויש חולקין בזה. עכ"ל. וטעם הפלוגתא דלטעמא דקנסא, א"כ כשצוהו לקדש אשה פלונית דלא שייך קנסא כמו בצוהו סתם, א"כ אין לאסרו בקרובותיה, אבל לטעמא דדינא, כמו דבסתמא נאסר בכל הנשים, כמו כן במפרש נאסר בקרובותיה.

אמנם כל גדולי האחרונים חולקים עליו, דוודאי אפילו לטעמא דקנסא בזה הוי דין גמור, ורק בסתמא דאסרינן ליה בכל העולם הוי רק קנסא, אבל כשפירט אשה פלונית פשיטא דאמרינן חזקה שליח עושה שליחותו והוא אסור בקרובותיה, ואפילו אם נאמר דחזקה שליח עושה שליחותו לא אמרינן לקולא, מ"מ לחומרא וודאי דאמרינן וממילא דקרובותיה נאסרו מדינא מפני הספק [חלקת מחוקק ובית שמואל והגר"א]:

אמנם כתב ערוך השלחן דנראה לו כדברי רבינו הרמ"א, דמדינא א"צ לחוש כלל אפילו למאן דס"ל דאמרינן חזקה שליח עושה שליחותו אפילו לקולא, דהא הכא אין בידו כלל, ואפילו אם בסתם יש לחוש מפני שהרבה נשים יש הרוצות להנשא, אבל בפורט אשה פלונית מי יימר שנתרצתה להתקדש לו. ונהי דעם כל זה מדרבנן יש לחוש דשמא נתרצתה, מ"מ זהו פשיטא דאם האשה הזאת תרצה להנשא לאחר שאין ביכולתו לאוסרה מפני שליחותו של זה, דהרי יש לה חזקת פנויה, והיא עומדת וצווחת שלא נתקדשה לשלוחו של זה. ולפ"ז אם נאמר דחזקתה של זו מועיל גם לקרובותיה, פשיטא דאין איסור עליו לקדש את הקרובות מטעמים שנתבאר. אלא דלמאן דס"ל באשה סתם דמדין גמור נאסר בכל הנשים נתבאר דסבירא להו דאין חזקתה של